

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Pauli Laymanni e Societate Iesu Jus Canonicum
Commentario Perpetuo Explicatum**

Et Uberi Non Minus Ac Varia Qvam Clara Et Solida Doctrina Illustratum

Commentarius In Librum III. Decretalium

Laymann, Paul

Dilingae, 1698

Titvlvs L. Ne Clerici, Vel Monachi Se Negotiis Sæcularibus Immisceant.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62482](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62482)

Ne Clerici, vel Monachi se negotijs secularibus &c. 555

bent Clerici; cum particula, *aut*, qua utitur in hoc Capit. Pontifex, disjunctiva sit, & consequenter (in hac materia Clericis, & Ecclesijs favorabili) distributivæ virtutis, ita, ut suam significationem prohibitio habeat, si in uno tantum membro verificetur; si prohibea-

tur scilicet Laicis, vel vendere aliquid Clericis, vel ab his emere aliquid, aut aliud illis obsequium temporale, qualia solent mechanici, exhibere, ita ut excommunicationem sint incurfuri, qui unum horum prohibent.

TITVLVS L.

NE CLERICI, VEL MONACHI SE NEGOTIIS SÆCULARIBUS IMMISCEANT.

Bene hic Titulus subjungitur priori de immunitate Clericorum agente: sicut enim Clerici vi prioris Tituli immunes se putant ab oneribus Laicorum, ita nec secularibus negotijs se debent immiscere.

CAPITULUM I.

Multa.

PARAPHRASIS.

Negotia multa in hoc Capit. Concilium Moguntinum recenset, à quibus abstinere debent Clerici; quæ quidem, uti plura alia in Jure Canonico præcepta, aut prohibita, quoad intelligentiam illorum nullius sunt difficultatis, sola accuratâ lectione sufficienter intelligenda; in praxi tamen, utrum obtineant, viderint illi, qui cum intelligant SS. Canonum vim & obligationem, ab eorum tamen observazione plurimum discedunt.

CAPITULUM II.

Sacerdotibus.

PARAPHRASIS.

Prohibet Eugenius Papa Sacerdotibus &

Clericis (in sacris constitutis) ne Laicorum sint in negotijs eorum (laicis) ministri, sive negotiorum eorum gestores, aut procuratores: denuntians insuper illis, si in negotijs talibus laicis dicto modo occupari se sinant, quod, postquam ab Episcopo moniti fuerint, ut ab his desisterent, ipsi tamen non desisterint, occasione talis administrationis in re pecuniaria deprehendantur fraudem commisisse, ab Ecclesia defendendi non sint, cum per eos scandalum in Ecclesia generari constet, & sic indignos se reddant auxilio & subventionem Ecclesiæ.

SUMMARIUM.

1. Clerici (in sacris constitutis) si in negotijs Laicis administrandis Laicorum sint Ministri, & in tali negotio deliquerint, ac contra monitionem ab Episcopo factam presumptuose perrexerint, non defenduntur ab Ecclesia.
2. Clerici (in sacris) si coram iudice Ecclesiastico in negotijs Ecclesiasticis Laicorum, aut suorum consanguineorum sint procuratores &c. hujus Capit. pœnam timere non debent &c.

Notandum primum. Defendere qui idem Ecclesiam Clericos suos à Laicorum jurisdictione, sibi privilegium eis concedendo;

Aaa a 2

cedendo ; si tamen statuta SS. Canonum non observando, vitam Clerico dignam non vivendo , negotia Clericis prohibita sub pœna privationis fori privilegi, aut negotiationem propriè dictam &c. exercendo, præsumptuosè deliquerint , privari possunt hoc favore, si legitimè moniti (per publicam denuntiationem ab Episcopo factam, ut ait Pontifex) à tali excessu non destiterint, sed præsumptuosè perrexerint ; non quidem quasi ipso facto (saltem in casu hujus Capituli, quo negotia Laicorum sæcularia agenda, ut horum ministri, negotiorum gestores, vel procuratores, in se susceperunt) fori privilegio exuti sint, ut à judice sæculari capi, & ad forum sæculare, ratione commissæ fraudis, trahi possint ; aut quod unica tantum monitio, licèt peremptoria sit, sufficiat, ad hoc fori privilegium amittendum, prout putant non improbabiler aliqui, intra quos *Farinacius est, in praxi criminali par. 1. q. 2. n. 98.* sed quòd, ut verius putat *Glossa hic*, privari possit, ac debeat Clericus talis, per suum judicem Ecclesiasticum, fori privilegio *argu. cap. in audientia de sent. Excomm.* postquam ter monitus fuit, prout notat *Abbas in cap. ult. de vit. & benef. Cler. n. 7. & Glossa in eodem cap. v. 3.*

2. Notandum secundum. Prohiberi hic, ne Clerici, in sacris constituti, Laicorum in negotijs sæcularibus, & laicis sint ministri, negotiorum gestores, aut procuratores : facile tamen colligitur, prohibitum hoc non esse Clericis in minoribus constitutis, qui, si non observent à Trident. ad privilegium fori requisitas conditiones, cum fori privilegio non gaudeant, consequenter ab hoc capite sibi timere non debent ; prout etiam illi Clerici, in sacris quidem constituti, coram judice tamen Ecclesiastico, in causis saltem Ecclesiasticis, Laicorum negotia agentes, non habent, quod sibi timeant ab hujus Capituli pœnâ, cum nullo jure prohibitum sit tale à sacris Ministris præstitum Laicis obsequium ; neque contra decorem aut reverentiam Statûs Ecclesiastici sit, tale

Laicis in causis spiritualibus, coram judice Ecclesiastico, præbere auxilium ; prout nec hujus Capit. pœnam timere debet Clericus in Sacris constitutus, qui cum consanguineis, vel ob causam pietatis, ad unum aut alterum negotium, coram judice Laico agendum, se impenderet, prout *ex lib. 1. Decret. tit. 38.* jam patet.

CAPITULUM III

Non magnopere.

PARAPHRASIS.

Statuit in hoc Cap. Alexander III. Pontifex in Concilio Turonensi, ne occasione licentia, spirituales viri, mundanis rebus actionibus involvantur, nulli omnino, post votum Religionis, & factam in aliquo Ordine Religioso professionem, licere ad physicam (medicinam se licet, uti ex prioribus verbis Capituli illius colligitur, ubi dicitur hæc talia prætextu languentium Fratrum casibus consulendi, & exire tales ad ponderandas physiques cõpositiones) vel ad leges mundanas legendas exire : si verò exierint, & ad claustrum suum intra duorum mensium spatium non redierint, ut tanquam excommunicati ab omnibus devitentur ; & in nulla causa, si presencium præstare voluerint, audiantur : reversi vero in Choro, Capitulo, mensa, & cæteris &c. ultimi fratrum exiliantur, & (nisi fortè ex misericordia Sedis Apostolicæ) omnem spem promotionis amittant.

SUMMARIUM.

Hujus Capituli explicatio petenda in Cap. finali hoc tit.

Notandum. Quòd hoc Cap. ab Honorio III. Pontifice in Cap. finali hujus tituli confirmetur, & extendatur ad sæculares etiam Clericos, ita tamen ut in Cap. primo in sexto hoc tit. à Bonifacio VIII. fiat

fiat prohibitionis hujus, quoad sæculares Clericos, aliqua declaratio, uti suo loco videbimus: quando verò dicitur non licere hoc Religiosis post votum Religionis, & factam in Ordine aliquo Religioso professionem, intelligitur hoc prohiberi, non post votum tantum simplex de Religionis ingressu, sive post vota simplicia tantum in Religioso Ordine facta, qualia sunt vota Scholasticorum Societatis JESU, sed intelligitur prohiberi hoc, & statui de illis, qui post factam expressam aut tacitam in Ordine Religioso Professionem contra hanc prohibitionem agunt; quicquid dicat Suarez, prohibitionem hanc ad Scholasticos etiam Societatis extendens. Plures autem requiruntur conditiones, ad pœnas hic statutas incurrendas, de quibus tamen rectius dicitur in *cap. final. hoc tit.* ubi pœna excommunicationis etiam in transgressores constitutionis constituta, examinabitur; & ostendetur insuper, quamvis nomen *legere*, quo in *hoc cap.* utitur Pontifex, rigide acceptum, idem dicat ac *docere*, in hac tamen prohibitione sub hoc nomine prohiberi Religiosis, post factam professionem, etiam leges Civiles, aut medicinam *audire*, & in relatis in *cap.* pœnas incurtere, qui animo audiendi hæc talia ex claustrò exiverint, extra claustra morentur, & intra duorum mensium spatium, ab egressu extra claustrum computandum, animo hæc talia audiendi, ad claustrum non rediverint, prout ex *cap. finali hoc tit.* patet, & ibi declarabitur.

CAPITULUM IV.

Sed nec.

PARAPHRASIS:

Prohibet iterum in hoc cap. idem Alexander III. Pontifex in Concilio Lateran. ut ne Clerici (in sacris constituti) aut Religiosi, ullam procuracionis, aut jurisdictionis sæcularis, sub Principibus vel Dominis Sæcularibus, curâ in se suscipiant,

eorum justitiosos (judices) agendo, seu in causis sæcularibus jus dicendo, ita, ut si quis adversus hæc venire tentaverit (cum effectu scilicet, qui ad pœnam incurrendam requiritur) & velut iudex sæcularis domini in causis sæcularibus jus dicere præsumpserit, ab Ecclesiastico ministerio fiat alienus, sive ab Ecclesiastico ministerio, seu officio suspendatur, pro eo, ut ait Pontifex, quod officio Clericali neglecto studiis sacculi, ut potestatibus placeat, se immiscuerit, & in hoc contra doctrinam Apostoli egerit, qui putavit, neminem DEO militantem, sæcularibus negotijs se immiscere & implicare debere.

CAPITULUM V.

Clericis.

PARAPHRASIS.

Revocat in memoriam Alexander III. Pontifex in hoc cap. Archiepiscopo Cantuariensi, quod jam olim in Concilio Toletano prohibitum fuerit Clericis, in sacris constitutis, ut ne judicium sanguinis exercent: unde etiam ipse prohibet, sub privatione loci & honoris, ut per se truncationes membrorum non faciant, nec per alios inferendos judicent; & cum interminatione anathematis (excommunicationis) prohibet, ne Sacerdos aliquis officium Vice-Comitis sub sæculari Principe (cui executio jurisdictionis committatur, hoc enim dicit in *hoc cap.* Vice-Comitis nomen, aut præpositi sæcularis officialis, scilicet ad exercenda judicia sæcularia constituti) in se suscipiat, ipso facto excommunicationi obijciendus, si contra hanc prohibitionem venire præsumpserit, & monitus se emendare noluerit. Ulterior hujus Pontificiæ prohibitionis explicatio in *cap. 9. hoc tit.* videri potest, ubi plura prohibentur.

Secundum.

PARAPHRASIS.

Tria in hoc cap. prohibentur sub interminatione excommunicationis. Primò, ut ne Monachi vel Clerici, (in sacris constituti, quos in his prohibitionibus intelligit ex Rubrica patet, ubi sæcularibus negotijs Clerici se immiscere prohibentur, quod de Clericis in minoribus constitutis intelligi non potest, qui, cum uxores etiam ducere possint, consequenter sæcularia negotia, unde victum suum habeant, in se suscipere possunt; qui neque privilegio fori gaudent, si conditiones à Tridentino requisiti non observent) negotiationem lucris causâ exerceant. Secundò, Ne Monachi vel Religiosi à Clericis vel Laicis suo nomine firmas teneant, prædia scilicet eorum aut agros conducendo, quos sibi excolant. Tertiò, ne Laici Ecclesias ad firmam, sive conductas teneant.

SUMMARIUM.

1. *Quæ negotiationes prohibita Clericis?*
2. *Religiosus in particulari ad firmam, alienas possessiones retinere non potest.*
3. *Prohibetur etiam, ne Laici Ecclesias ad firmam teneant.*

Notandum primò. Negotiationem merè lucrativam, qua emitur aliquid ad hunc principaliter finem, ut illud ipsum immutatum carius postea, vel in alio loco vendatur, prohibitam esse Clericis & Religiosis, prout ex pluribus iuribus jam patet, & in titulo priorè cap. 4. n. g. explicatum: non quidem si una tantum aut altera vice taliter negotiantur, sed si ab actibus talibus frequentatis, meritò mercatoris, aut negotiatoris nomen merentur, cum indecens sit, ut lucra talia terrena quærant Clerici in Ordinibus sacris constituti; &

curis his temporalibus à spiritualibus avocentur: neque tamen prohibitum est Clericis prædiorum suorum fructus, aut quibus abundant, vel quæ ex talibus fructibus aut superfluis confecerunt, vendere, si negotientur propter necessariam vitæ sustentationem; aut si negotientur per alios, qui totam industriam mercatorum præstant, Clerico tantum pecuniam suggerent &c. cum in his casibus, vel venditio talium fructuum non veniat proprie negotiationis nomine, uti loco citat. jam dictum, vel negotiatio necessaria sit ad vitæ sustentationem, quæ necessitas legem non habet; & si alia honesta exercere Clericus liceat, sustentationis gratiâ, uti sumitur ex Clement. prima de vita & honest. Cleric. & ex cap. primo de celebr. Miss. cur non liceat honestam negotiationem exercere ad vitæ necessariam sustentationem, & sine divini cultûs negligentia? Quæ ratio ista etiam probat, quòd illicitum non sit Clericis, per alios negotiari, pecuniam vel ad negotiationem necessariam suggerendo, cum in hoc casu tantum periculum non sit divini cultûs negligendi, quàm si per se ipsos negotiarentur; libenter tamen etiam fateor, urgere contra hunc casum ad hunc sordidæ lucris cupiditatem, quæ Clericos non decet.

Notandum secundò. Prohiberi etiam in hoc Cap. ne Religiosi (in particulari scilicet) ad firmam recipiant, sive conductas alienas possessiones, aut prædia, fundos, & agros &c. nomine suo & in sui utilitatem excolenda, sive deinde à Clericis, sive à Laicis hæc accipiant; cum enim Religiosi in particulari nihil proprium habere possint, & talis conductio alienorum prædiorum, non tantum speciem avaritiæ, & sordidæ cupiditatis præbeat, sed etiam negotiationis cupisdam, meritò prohibetur Religiosis, talia sibi retinendo, suæ cupiditatis speciem præbere; non tamen prohibentur nomine monasterij hæc talia conducere ex causa necessitatis, si propria prædia ad sustentationem non sufficiant, & aliæ etiam condi-

tiones obseruentur, quæ requiruntur, ut monasterium obligetur.

Notandum tertio. Prohiberi denique in hoc cap. ne Laici ad firmam teneant Ecclesias, sibi, ut conductoribus elocatas, obventiones v. g. illarum Ecclesiarum, decimas, oblationes conducendo, ne videantur habere administrationem Ecclesiarum, aut ul- lum jus de bonis Ecclesiæ disponendi, ut ait Gloss. fin. in hoc cap. quamvis enim commoditas fructuum Ecclesiæ temporalium, ac decimarum colligendarum, Laicis concedi possit, nullum tamen jus illis concedi posse ad talia Ecclesiastica, ex titulo de rebus Eccl. non alien. jam patet.

CAPITULUM VII.

Relatum.

PARAPHRASIS.

Mandat Alexander III. ex Concil. Lateran. Episcopo Londonensi, ut cum ad ipsum certis nuntijs delatum sit, quod Monachi certi cujusdam Ordinis, seculariter nimirum viventes, alios suo exemplo corumpant; ad observationem regularem, posthabita omni appellatione compellat; vel si ausu temerario pijs illius conatibus resistent, & obedire nolint, ejec- tis illis, alios, alterius etiam Ordinis fratres inducat, si non possit per sui Ordinis fratres dictum monasterium reformari, ut illi tandem rubore perfusi ad sui Ordinis observantiam revertantur. Quæ circa hunc clarum textum, & Pontificiam decisionem annotari possunt, possunt videri in rit. 32. & rit. 36. b. lib.

CAPITVLUM VIII.

Sicut te.

PARAPHRASIS.

Mandat in hoc cap. Innocentius III. Escu- lano Episcopo, ut Clericis in sacris Or- dinibus constitutis (quod sine dubio et-

iam de Religiosis intelligi debet, juxta cap. ut officium xi. §. verum. de Hæreti- cis in sexto.) per beneficiorum subtra- ctionem, postpositâ appellatione, inter- dicat, ne exercent Tabellionatus, sive Notariatûs officium.

SUMMARIUM.

1. Prohibetur Clericis (in sacris) & Re- ligiosis exercere officium Tabellionis, seu Notarij.
2. Saltem in Tribunalibus Laicis, & causis secularibus.
3. Instrumenta tamen à Clericis Nota- rijs confecta valent, si officium No- tarij privatim tantum illis interd- ctum fuit.

Notandum primo. Prohiberi hoc offi- cium Clericis in sacris constitutis, & Re- ligiosis, quia periculum est, ne in crimi- nalibus, ubi de vita & sanguine agitur, cum periculo incurrendæ irregularitatis, se ex officio immisceant; & quia hoc officium est genus quoddam negotiationis, Clericos in sacris constitutos dedecens, si beneficium competens habeant, vel ex patrimoniali- bus suis convenientem sustentationem: si tamen sint tantum in minoribus constitu- ti, non possunt prohiberi (abstrahendo saltem à criminalibus, ubi de vita & mem- bris agitur) à Notariatûs officio, cum ho- nesta officia, & aliquam negotiationem exercere ad vitam sustentandam in priori- bus jam concessum sit: & de his non vi- detur loqui hoc cap. cum pena cap. hujus, subtractio scilicet beneficiorum respectu horum, si non sint beneficiati, locum non habeat. Conceditur tamen etiam, ut No- tarij officium exerceat Clericus beneficia- tus in sacris constitutus, in causis Hæresis, ob favorem scilicet Fidei; in curia Roma- na, & apud Pontificem; & ubi consuetudo habet, ut Clerici etiam in sacris constituti, etiam si beneficium habeant, Notarij tamen officium exercent in causis Ecclesiasticis: ita ut merito videri possit hic Canon tan- tum

Sententiam,

PARAPHRASIS.

Multa iterum in cap. hoc prohibet Clerici & Religiosis Pontifex, ad ea vendum omne irregularitatis periculum, ut ne licet in causa sanguinis interveniant sententiam ferendo, dictando, aut praescribendo, legendo, vel scribendo, & quocumque modo auctoritatem praestando cooperando ex officio, testium v. g. depositiones excipiendo, & scribendo, causam & indicia examinando, testimonium ferendo &c. imò prohibet etiam Pontifex in hoc cap. ne intersint tali cruentae executioni Clerici; & ne de illis huiusmodi viris sanguinum praeparatur: nec illam Chirurgiae artem, quae adustionem aut incisionem requirit, exerceant; nec purgationi per aquam ferream aut ferrum candens (prout olim Canonica purgatio fieri solebat, hodie tamen merito exolevit) aut monochordiae, aut duello locum vel assensum praebant.

SUMMARIUM.

1. Clerici, si curiosi tantum spectaverint cruentam executionem vidant, quae quidem contra prohibitionem huius capituli irregularis tamen non sunt.
2. Quomodo & quibus prohibetur si Chirurgia artem exercere?

Notandum primò. Quae in prima parte huius cap. rectè prohibentur, intelligenda sunt, non quòd omnis ille, qui spectat tantum, ut curiosus spectator, cruentam executionem, irregularitatem aliquam contrahat, quae contra eos tantum lata est, qui ex officio, aut talem cruentam executionem promovent, aut sua auctoritate publicam in tali executione praestant sententiam promulgando, rei custodiam habendo, approbando, vel

cùm procedere contra Clericos beneficiatos, in sacris constitutos, in causis profanis, & saecularibus, & coram iudice Laico. Et quamvis *Glossa final.* hic rigidius loquatur, putans absolute prohibitum esse Clericis in sacris constitutis, etiamsi beneficia non habeant, exercere officium Notarii in publicis tribunalibus, Ecclesiasticis etiam, cum ea gratia, ut Notarii officium exerceat Clericus in sacris, in causa Fidei, ob favorem Fidei sit concessa, & licentia, quae apud Pontificem, aut in curia Romana Notarii possunt esse Clerici in sacris, etiam beneficiati &c. ob dignitatem iudicum talis curiae specialiter concessa, extendi non debeat ad tribunalia publica alia Ecclesiastica: consuetudo tamen in nostris partibus recepta, ut in tribunalibus Ecclesiasticis in causis spiritualibus Notarii sint Clerici in sacris, condemnari non potest, cum non censeatur Clericus in sacris, negotiis saecularibus se propriè immiscere, Notarii officium in causis spiritualibus, coram iudice Ecclesiastico exercens, modò caveat à foro Laico.

3. Notandum secundò. Valere instrumenta, quae à Notario Clerico confecta fuerunt, priùs, quàm officium Notarii illis prohibitum fuerit, etiamsi sint in causis saecularibus confecta, cum illicita quidem illa esse possint, nullibi tamen in iure invalida habeantur. Imò si privatim quidem hoc illis interdictum sit, valent tamen ratione officij publici, si prohibitionem hanc illis factam ignoraverint partes, *argu. L. Barbarius ff. de off. Praet.* Si tamen publicè, & per edictum solemniter hoc illis sit interdictum, non valent, quae postea ab illis conficiuntur instrumenta *arg. cap. Veritatis s. de dolo & Contumacia, & arg. leg. is eni. 6. ff. de verborum oblig.* ubi contractus nulli dicuntur, imò cum prodigo, postquam ei per iudicem bonis interdictum est.

Ne Clerici, vel Monachi se negotijs sæcularibus &c. 561

improbando cum auctoritate publica legitimam executionem : & quamvis in hoc cap. prohibeatur etiam Clericis executioni tali cruentæ (folius etiam curiositatis causâ) interesse ; non habent tamen tales, quod sibi ab irregularitate aliqua ex defectu lenitatis timeant, quæ eos tantum afficit, qui ex officio talibus executionibus, aut sententijs auctoritatem præstant : negari tamen non potest, quod tales etiam curiosi spectatores agant contra prohibitionem Canonicam hujus cap. quod non tam irregularitatem, quam honestatem attendit, pœnâ arbitrariâ digni, nisi per consuetudinem receptam excusentur.

Notandum secundò. Prohibitum in hoc cap. esse Clericis (in sacris) ut neballistiariorum, sagittariorum, aut ruptariorum (eorum scilicet, qui ad muros perfringendos, aut occidendos ex destinato homines, conducuntur) sint præpositi, aut duces ; quod genus hominum, vix ab irregularitatis periculo, sua officia excusent, vel saltem à Christi lenitate deficiunt, & ideo pœnâ Canonicâ longè magis digni sunt, quàm illi, qui curiosi tantum, executionem cruentam spectant, quos tamen *Glossa in hoc cap. verb. sanguinis* puniendos putat.

² Notandum tertio. Prohibitum etiam esse in hoc cap. Clericis & in cap. *Tua nos. 19. de homicidio* Religiosis, ullam Chirurgiæ artem exercere, quæ adustionem aut incisionem inducat, non tantum ad cavendum irregularitatis ex homicidio incurrendæ periculum, sed quod talia non deceant statum eorum, qui à lenitate Christi, magis commendari merentur, & à cura animarum, quàm à cura corporum, quàm curâ sæcularibus rectius relinquunt. Et quamvis jura in hoc cap. prohibitorio tantum loquatur de Chirurgia, quæ fit cum incisione, vel adustione, ratio tamen, & rubrica hujus tituli, ne Clerici, & Monachi sæcularibus negotijs se immisceant, probant, etiam eam artem Chirurgiæ prohibitam esse Clericis & Monachis, quæ citra adustionem aut incisionem exer-

cetur : semper tamen excipitur casus necessitatis, & pietatis circa personas conjunctas, aut miserabiles, ubi magis pietas urget, & nullum mortis subest periculum.

CAPITULUM X.

Super Specula.

PARAPHRASIS:

Renovat Honorius III. Pontifex in hoc cap. quod supra statutum fuit ab Alexandro III. in cap. *Non magnoperè*; & statuit ac decernit, ut ne ex suis Monasterijs ad audiendum Leges Civiles, vel Medicinam Religiosi abeant, sub excommunicationis ipso facto, & ab Episcopo denunciandæ pœnâ, & alijs pluribus in illo cap. *Non magnoperè* determinatis; nisi intra duorum mensium spatium, à tempore exitus (hoc animo facti computandum) ad claustrum redierint; tam severam prohibitionem mandans non tantum, ne Clerici, vel Monachi sæcularibus se negotijs immisceant, sed ut Theologiæ studio, ad Fidei defensionem necessario (& factis Canonibus, quibus ad mores reformandos & dirigendos multum indiget Ecclesia, ac semper ejusdem necessitatis, & dignitatis, cum Theologico studio ad dignitates Ecclesiasticas habebatur) se totos traderent: extendens propterea hanc prohibitionem ad Archidiaconos, Decanos, Plebanos, Præpositos, Cantores, & alios Clericos personatus habentes, ac Presbyteros, appellatione remota, firmiter observanda.

SUMMARIUM.

1. Confirmantur dicta circa prohibitiones in Cap. 3. h. t. factas religiosis, circa certas quasdam lectiones non audiendas.
2. Quando pœna excommunicationis, & alia incurrantur à transgressoribus harum prohibitionum.

Bbb b

3. Ex-

3. *Extenditur prohibitio, & pœna statuta ad alios etiam Clericos.*
4. *Ita tamen, ut Bonifacij VIII. declaratio, & restrictio observari debeat, & ad privata studia non sit extendenda.*
5. *Neque tamen est excommunicatio hujus Capit. reservata; aut ad docentes hæc studia extendenda.*

NOtandum primò. Ex paraph. in Cap. 3. *Non magnoperè hoc tit. jam patere, quæ studia hic Clericis enumeratis, & Religiosis publicè audienda, prohibita sint; ex qua paraphrasi etiam patet, quas pœnas, præter excommunicationem ipso facto incurrendam, prout in hoc Cap. statuitur, incurrant hujus constitutionis transgressores.* Circa excommunicationem tamen, quæ in hoc Cap. incurrenda dicitur ipso facto, advertendum, incurri eam à Religiosis, si ab egressu à claustrum, animo eas lectiones audiendi, ad monasterium sive claustrum, intra duos menses, non revertantur, sive illi publicè lectiones tales frequentent, sive non: & hinc verius est, quòd incurrant hanc excommunicationem, si animo audiendi has prohibitas lectiones ex monasterio exeant (quamvis hoc fiat cum licentia Superiorum Regularium, qui tamen contra jus commune dispensare non possunt, nisi quoad hunc casum essent privilegiati) & per duos menses extra monasterium morantur hoc animo, etiam si nullas unquam lectiones frequentaverint, cum in hoc Cap. non excommunicentur Religiosi audientes has lectiones, sed qui ex monasterio animo audiendi exeuntes, per duos menses extra monasterium, incurrant excommunicationem: quòd si tamen egressus quidem fuisset monasterio Religiosus, animo has sibi prohibitas lectiones audiendi, & dum extra monasterium moratur, animum mutaret, neque moraretur extra monasterium animo audiendi has prohibitas lectiones, sed animo audiendi Theologiam vel Jus Canonicum, vel animo vagandi extra monasterium maneret, probabiliter non incur-

retet excommunicationem hujus Cap. (quæ alias pœnas hic designatas) cum verba pœnalia in rigida proprietate sint intelligenda, & non alijs excommunicationem hanc, aut alias pœnas infligant, quàm illis, qui animo audiendi has prohibitas lectiones ex monasterio egrediuntur, & extra per duos menses (hunc animum retinentes) morantur. Ex quo fundamento etiam valde probabile est, neque illos excommunicationem, & alias hujus Cap. pœnas incurros, qui vel privatim tantum in monasterio his studijs se applicant, vel exeunt quidem ex monasterio, ad audiendas has lectiones, ita tamen, ut semper ad monasterium revertantur absolutis lectionibus; neque extra monasterium animo eas audiendi maneat, cum respectu horum, verba pœnalia in proprio rigore non verentur, & privatum tale studium ad plura alia religionum charitati & scientiæ utilia conducere possit.

Notaandum secundò. Hanc ipsam prohibitionem ad Clericos etiam Sæculares extendere Honorij Pontificem, ad Archiepiscopos scilicet, Decanos, Plebanos (qui sibi se Capellas, sive minores Ecclesias habent) ad Clericos personatus habentes, & ad Presbyteros, seu Sacerdotes: quòd scilicet se magis impendant studijs Ecclesiæ DEI necessarijs, & utilibus, ad Fidei errores depellendos, & doctrinæ sanæ memoriam, Ecclesiasticorum decorem, & puritatem &c. Quia tamen etiam civilia illa studia prodesse possunt charitati Ecclesiæ, declarat Bonifacius VIII. in Cap. 8. h. t. in 6. non extendi hanc Honorij constitutionem ad eos, qui Ecclesias tantum Parochiales obtinent; nisi talis Ecclesiæ plebanæ essent, in quibus Vicarius perpetuus institutus est, quæ minores Ecclesias, saltem duas, sub se habeant, sub titulo plebanæ, aut essent Sacerdotes, quibus vi Ordinis sui hæc studia prohibentur, ut notat Glossa in cit. Cap. Verbo declaramus. & Verbo Capellas. Ex verbis tamen prohibentibus, tam in antiquis Alexandri III.

Ne Clerici, vel Monachi se negotijs sæcularibus &c. 563

III. & Honorij III. Pontificum, quàm Bonifacij VIII. in sexto satis patet, non prohiberi his constitutionibus, Clericis in minoribus constitutis, aut Diaconis, vel Subdiaconis tantùm, audire hæc studia, cum hæc jura prohibentia de Presbyteris tantùm loquantur, nisi tales in minoribus constituti, personatum aliquem habeant, ad quas Honorij III. prohibitionem Bonifacius VIII. etiam extensam voluit: qui uti & alij Clerici sæculares prohibiti, si Leges Civiles aut Medicinam audiant publicè, (sine privilegio) quamvis in suis aedibus privatim maneant, post duorum tamen mensium spatium ab initio auditarum talium lectionum computandum, excommunicationem *hujus Cap.* incurrunt, nisi intra prædictum horum duorum mensium tempus destiterint ab his studijs, publicè scilicet audiendis; privatim enim harum etiam scientiarum studium tam parum his Clericis sæcularibus, quàm regularibus prohibitum est. Et quamvis ob identitatem rationis videatur aliquibus extendenda prohibitio, ad privatũ etiam Legum, & Medicinæ studium, rectius tamen plerique & alij contrarium judicant, ob majorem deformitatem, quæ ex publico harum prohibitionum contemptu, cum studiorum magis Clericos decentium neglectu, colligitur, & ex periculo, ne nimium se negotijs sæcularibus immisceant. Dixi tamen, etiam incursum tales excommunicationem, si sine privilegio talia studia audiant; præterunt enim pleræque Academiae hodie in nostra Germania, concessa sibi, vel per communicationem in privilegij, competere sibi privilegia, admittendi tales ad Jura etiam Civilia, & Medicinam audienda, quæ utrum semper subsistant, viderint illi, quorum interest.

¶ Notandum tertio. Excommunicationem hanc, quæ à transgressoribus prohibitionis hujus incurritur, non esse reservatam, sed posse illam à proprijs Episcopis, cui subjeti sunt tales Religiosi, vel à Diœcesanis, in quorum Diœcesi student, vel etiam à suis Superioribus Regularibus, pro ratione Su-

periorum, & privilegiorum absolvi. Neque censendum est, quòd hanc excommunicationem, aut alias pœnas horum Capitulum incurrant illi Regulares aut sæculares Clerici, qui publicè docent has scientias, prout post Innocentium & Abbatem plures alij docent cum Suarez *disp. 23. de censur. sect. 3. n. 18.* quamvis enim *nò legere*, in *Cap. Non magnopere* adhibeat Pontifex, statuens non permittendum exitum Religiosis ad legendum has scientias, per *nò legere* autem in rigorosâ acceptione intelligatur idem, quòd *docere*, prout in *relato Capit. num. 2.* dictum, mentem tamen Alexandri declarat in *hoc Cap. final.* Honorius, quòd sub eo nomine intelligat non *nò docere*, sed *nò audire* lectiones illas (sive legere ac studere illis addiscendis) prohibens egressum ex monasterio animo audiendi eas lectiones & scientias. Neque dicas, eandem debere esse juris dispositionem de docentibus & discipulis has scientias, cum utrobique sit eadem ratio; nego enim, quòd in pœnalibus locum habeat rationis paritas, sed in maximè proprio & rigoroso plerumque sensu pœnalis constitutio intelligi debet. Deinde nego etiam, inter docentes & audientes non esse disparitatem, quæ meritò prohibere possit unum, absque eo, ut prohibeat alterum, cum isti, qui primùm discere volunt hæc studia, quando jam Religiosi, aut Sacerdotes effecti sunt, nec optimo exemplo moveantur, nec optimo semper Zelo, sed ut involvantur negotijs sæcularibus contra decorem statûs sui, & sæpè cum diminutione cultûs divini, ac contra vitæ religiosæ, & clericalis honestatem; nihil autem de illis horum cogitari possit, quos competens charitas movet ad communicandas scientias Reipublicæ ordinandæ, & sanis corporibus conservandis utiles, quas nondum prohibiti didicerunt; ita ut hi tales sine scrupulo etiam gradum in talibus scientijs, quas nondum prohibiti didicerunt, assumere possint, & nihil sibi timere debeant ab incurrenda aliqua excommunicatione.

Statutum.

Videtur hujus Capit. declaratio satis ex
modò dictis intelligi posse.

CAPITULUM II.

Ut periculosa.

PARAPHRASIS.

Statuit Bonifacius VIII. Pontifex in hoc
Cap. sub interminatione excommunica-
tionis, ipso facto incurrendæ, in vio-
latores hujus prohibitionis, ne quam-
cunque Religionem tacitè, vel expressè
professi, in scholis, vel alibi, temerè
habitum suæ Religionis dimittant; nec
accedant ad quævis studia literarum, ni-
si à suo Prælato cum consilio sui Con-
ventus, vel majoris partis ejusdem, sibi
eundi ad studia licentiam habeant, ita
ut Doctores etiam & Magistri, qui Re-
ligiosos, habitu suo dimisso, Leges vel
Physicam (Leges Civiles scilicet, vel Me-
dicinam, ut ex dictis jam patet) audien-
tes scienter docere, aut in scholis suis
præsumpserint retinere, etiam ipso fa-
cto incurrant excommunicationem.

SUMMARIUM.

1. *Prohibetur Religiosis sub intermina-
tione excommunicationis ipso facto in-
currenda, ne Ordinis sui habitum
temerè dimittant; aut scholas fre-
quentent sine competente licentia,
qua hic explicatur.*
2. *Ita ut ad evitandam excommunica-
tionis sententiam, licentia hac ne-
cessaria illis sit, qualiacunque studia
accedant.*
3. *Et in eos etiam Magistros, seu Do-
ctores hac excommunicatio extendat-
ur, qui scienter tales Religiosos, di-*

NOtandum primò. Prohibitionem hanc
sub interminatione excommunica-
tionis ipso facto incurrendæ factam à Pontifi-
ce, ne vagandi occasio, ut ipse Pontifex
ait, detur Religiosis, si pro suo placito tem-
erè dimittere habitum liceat, vel scholas
frequentare, ad studia qualibet, quæ sibi
placuerint, sine Prælati sui licentia, cum
consilio sui Conventus, aut majoris partis
eam concedentis; ira tamen, ut ad incurren-
dam hujus Capit. excommunicationem,
alterutrum sufficiat, habitum scilicet sine
Religionis temerè dimisisse, vel sine dicta li-
centia studia, qualiacunque illa sint, fre-
quentare; cum prohibitio hæc disjunctiva
sit, & horum (disjunctivè acceptorum)
violator excommunicationis sententiam
ipso facto incurrere dicatur, Requiritur
tem ad incurrendam hanc excommunica-
tionem. Primò. Habitum sui Ordinis
torum dimisisse, ac mutato jam habitu in-
cedere, & non tantum v. g. ad somnum co-
piendum, ad currendum, & ambulandum
expeditius, vel ad alios etiam illicitos fi-
nes ad tempus eum deposuisse, aut par-
tem tantum habitus sui dimisisse, vel
occultare, ita tamen ut ex retenta parte
habitus dignosci adhuc possit, quòd Reli-
gius sit, & cujus Ordinis sit Religiosus,
cum talibus non sit depositio talis, aut
particularis dimissio habitus, vel occultatio
vagandi liberè occasio; quam ratio-
nem habet prohibitio hæc. Secundo
requiritur, ut temerè quis dimiserit sui
Ordinis habitum, sine justa causa scilicet
et; neque enim, quæ sunt ex justa
causa, temerè sive irrationabiliter facta di-
ci possunt. Tertio requiritur, ut pro-
fessus ille sit in religioso Ordine approba-
to, qui dimisso habitu excommunicatio-
nem incurrit, de quo intelligi vult,
& loquitur Pontifex. Et hinc neque ab
illis incurritur hæc excommunicatio, qui
professi non sunt; nec ab illis, qui e-
ceni-

remittent tantum habentem assumpserunt, & dimittant iterum, nullis votis in Religione approbata obstricti.

2 Notandum secundò. Excommunicari etiam in *Cap. h.* eos Religiosos, qui post professionem in Ordine tali factam, ad studia, sine licentia sui Prælati cum consilio (seu consensu, ut volunt aliqui) Conventus aut Capituli habita accedunt: quæ excommunicatio non tantum eos Religiosos professos concernit, qui post emissam professionem ad audiendam Medicinam, vel Leges Civiles accedunt, de quibus jam dictum fuit in antiquis, *Cap. 3. & 10. h. t.* sed ad Religiosos professos, qui ad quæcunque studia etiam illis specialiter non prohibita, sine dicta licentia accedunt; ut ne scilicet vagandi talibus religiosi, sub prætextu addiscendarum scientiarum, detur occasio. Quòd si tamen ad alium locum, & monasterium tantum accedat Religiosus, ubi est studium, & ex illo studia frequenter, probabile est, quòd non incurrat excommunicationem *hujus Cap.* si solum etiam sui religiosi Superioris licentiam habeat, nihil de ea interrogato Capitulo; cum in tali casu non immediatè detur Clericis licentia ad studium aliquod frequentandum (ad quam licentiam dandam consilium Capituli requiretur juxta *Capit.* hujus decisionem) sed ad mutandum Conventum, de quo nihil *hoc Cap.* decernit.

3 Notandum tertio. Hanc excommunicationis Censuram, in eos etiam Doctores, & Magistros ferri, qui scienter tales Religiosos habitu dimisso Leges Civiles, vel Medicinam in suis scholis docent, aut retinent: si scienter scilicet, & si habitu dimisso in scholis suis Leges vel medicinam eos doceant, aut retinere præsumperint: ita ut ad incurrendam *hujus Cap.* excommunicationem requiratur primò, ut scienter Magistri seu Doctores, sive Regulares hi sint, sive Sæculares, Religiosos tales in scholis suis Leges, aut Medicinam doceant. Secundò requiritur, ut habitu suo Reli-

gioso dimisso in his studijs doceantur, vel in scholis retineantur, positivè scilicet rogando, consulendo, defendendo, sua auctoritate, vel favore juvando, vel violentiâ aliquâ etiam eos urgendo, ut in scholis suis, quas frequentant, permaneant. Tertio requiritur, ut Leges Civiles, aut Medicinam audiant, vel in scholis his retineantur: quamvis enim in priorè parte *hujus Capit.* sub excommunicatione prohibeatur Religiosis, ne sine competente licentia, de qua in notando primo, ad studia quæcunque se conferant, Magistros tamen seu Doctores illa excommunicatio non afficit, nisi Leges Civiles aut Medicinam, studia specialiter prohibita, eos post habitum dimissum doceant, vel in scholis liberè retinere præsumperint.

CAPITULUM III.

Episcopus.

PARAPHRASIS.

Ut justitia punitiva non patiat, & scelera non maneat impunita, statuit in *h. Cap.* Bonifacius VIII. Pontifex, licere Episcopis & Prælati alijs Ecclesiasticis, seu Clericis, jurisdictionem temporalem in loco aliquo habentibus, si homicidium ibi commissum fuerit, aut aliud delictum morte, aut sanguinis pœnâ dignum, Laico alicui delegare, ut veritatem inquirat, & justitiæ debitum exequatur, absque eo, ut de irregularitate aliqua sibi timere debeant: etiamsi judex delegatus ad sanguinis pœnam, justitiâ ita exigente processerit: quamvis enim causas sanguinis ipsi Ecclesiastici agitare non possint, possunt tamen, & debent, si jurisdictionem obtineant in aliquo loco temporalem, absque metu irregularitatis incurrendæ, eam delegare.

*Quid in Casibus delictorum sanguinis
pœnâ dignorum, Pralati Ecclesiastici
jurisdictionem fori externi habentes,
facere debeant, ut ne incurrant irre-
gularitatem.*

NOtandum. Cavere Pontificem hâc con-
stitutione Ecclesiasticorum lenitati, &
justitiæ, ac boni publici indemnitati; & pro-
pterea etiam hic casus specialis videtur,
in quo non potest quis per se, quod potest
per alium, contra regulam 72, in sexto. Et
quamvis concedatur in hac constitutione
generalem delegationem facere constituen-
do Laicum aliquem, qui omnes casus cri-
minales Clerici jurisdictionem habentis lo-
co examinet, & judicet (quod consultissi-
mum est, quò remotior ille sit ab omni specie

lenitatis violatæ) & possit etiam Clericus
talis sententiam sanguinis à delegato iudi-
ce justissimè latam mitigare, in poenam
v.g. pecuniariam, cum per talem lenita-
tiæ latæ mitigationem à lenitate Christi,
Clericos decet, nihil discedat; possit et-
iam in casu speciali etiam, specialem de-
legationem à Pralato Ecclesiastico fieri, ab
quo periculo incurrendæ irregularitatis et
hoc Cap. patet. Neque imputari potest
Pralato deleganti, si iudex ab eo dele-
gatus iniquè judicaverit, cum delegatus
v.g. Episcopus, aliud illi non delega-
verit, quam ut justitiam administret,
prout advertit etiam Glossa hic

*verb. justitia medi-
ante.*

